

ૐ

શ્રી પરમકૃપાળુદેવાય નમઃ

કઠોપનિષદ

શિબિર-૮

અધ્યાય-૨

તૃતીય વલ્લી

WORKSHEET**Marks: 50**

Name: ..... Tel. No.: ..... Group: .....

(I) સાચો જવાબ પસંદ કરો.**Marks: 5**

૧. ....નું અતિક્રમણ ન થઈ શકે.

- (a) વાસના (b) સંસાર (c) બ્રહ્મ (d) ઉત્તેજના

૨. સ્વપ્ન અવસ્થામાં .....

- (a) ઇન્દ્રિયો અને મનનો અસ્ત હોય છે (b) ઇન્દ્રિયોનો અસ્ત હોય છે, મન સક્રિય હોય છે
(c) ઇન્દ્રિયો અને મન સક્રિય હોય છે (d) ઇન્દ્રિયો સક્રિય હોય છે, મનનો અસ્ત હોય છે

૩. કઠોપનિષદમાં મુખ્યત્વે .....નું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે.

- (a) રાજયોગ (b) હઠયોગ (c) ભક્તિયોગ (d) અષ્ટાંગયોગ

૪. અપ્રમાદી એટલે .....

- (a) વ્યાપારમાં રત રહેનાર (b) ઇન્દ્રિયોને વિષયદર્શન માટે પ્રવૃત્ત કરનાર (c) ઇન્દ્રિયોને વિષયદર્શનથી મુક્ત કરનાર
(d) જેનું મન બહિર્મુખી હોય

૫. દૃશ્યનું અદૃશ્ય કરવું એટલે .....

- (a) પૌદ્ગલિક પદાર્થોમાં તાદાત્મ્ય કરવું (b) પૌદ્ગલિક પદાર્થો પ્રત્યે ઉદાસીન થવું (c) ચક્ષુ દ્વારા પૌદ્ગલિક પદાર્થોને ન જોવા
(d) આત્મા પ્રત્યે ઉદાસીનતા કેળવવી

(II) નીચે આપેલ મુદ્દાઓ અને શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્રની ગાથાઓનાં જોડકાં બનાવો.**Marks: 5**

૧. સત્ સ્વરૂપના અજ્ઞાનના કારણે જીવ દુઃખ અનુભવે છે.

(a) છે ઇન્દ્રિય પ્રત્યેકને નિજ નિજ વિષયનું જ્ઞાન

૨. પાંચે ઇન્દ્રિયો પોતાનાં કર્મમાં, ધર્મમાં અને ભોગમાં એકબીજાથી ભિન્ન છે.

(b) ઔષધ વિચાર ધ્યાન

૩. અપરોક્ષાનુભૂતિ થતાં જીવતાં છતાં મુક્તિ અહીં અને અત્યારે અનુભવાય છે.

(c) જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત

૪. મનન અને નિદિધ્યાસનથી 'તે'ની અનુભૂતિ થાય છે.

(d) આત્માની શંકા કરે, આત્મા પોતે આપ

૫. 'આત્મા નથી' એમ કહેતાં આત્માનું અસ્તિત્વ સિદ્ધ થઈ જાય છે.

(e) દેહ છતાં જેની દશા, વર્તે દેહાતીત

૧) ..... ૨) ..... ૩) ..... ૪) ..... ૫) .....

(III) નીચેના પ્રશ્નોનાં થોડાક શબ્દોમાં જવાબ લખો.**Marks: 5**

૧. અજ્ઞાની જીવ કયા પાશમાં બંધાયેલ હોવાથી તેને પશુ કહ્યો છે?

.....

૨. સૂર્ય, અગ્નિ, વાયુ, ઇન્દ્ર અને મૃત્યુદેવ સમર્થ હોવા છતાં કોના ભયથી કાર્યાન્વિત થાય છે?

.....

૩. હૃદયગ્રંથિ એટલે કયા ત્રણ દોષો?

.....

૪. હઠયોગ અનુસાર હૃદયથી બ્રહ્મરંધ્ર તરફ જતી નાડીનું નામ શું છે?

.....

૫. યમાચાર્ય દ્વારા બ્રહ્મવિદ્યાનો ઉપદેશ પામ્યા પછી નચિકેતાએ શું ફળ પ્રાપ્ત કર્યું?

.....

(IV) નીચેનું કથન સાચું છે કે ખોટું તે લખો. ખોટું હોય તો તેનું કારણ દર્શાવો.

Marks: 5

૧. ઇન્દ્રિયો અને આત્મા ભિન્ન-ભિન્ન કારણોમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા છે, માટે તે બન્ને સ્પષ્ટપણે ભિન્ન છે.

.....

૨. સ્થૂળ દેહ કરતાં ઇન્દ્રિયો, ઇન્દ્રિય કરતાં બુદ્ધિ, બુદ્ધિ કરતાં મન અને મન કરતાં શુદ્ધાત્મતત્ત્વ સૂક્ષ્મ છે.

.....

૩. સત્સંગઘોલન દ્વારા મનનો નિરોધ અને ધ્યાન દ્વારા બુદ્ધિનો નિરોધ શક્ય છે.

.....

૪. ઇન્દ્રિયોનો સ્વભાવ છે કે જેના પ્રત્યે રાગ કે દ્વેષ હોય છે તેના તરફ તે દોડે છે.

.....

૫. યોગજન્ય સમાધિમાં જ્યાં સુધી ઉદય-અસ્ત હોય, ત્યાં સુધી વૃદ્ધ અભ્યાસ અને અપ્રમત્ત જાગૃતિ જરૂરી છે.

.....

(V) નીચે આપેલ ઉપમાઓનો માત્ર પરમાર્થ લખો.

Marks: 5

૧. શોપિંગ મોલ - જુદી જુદી દુકાનોમાં રસ

.....

૨. કેળું - છાલ - ગર

.....

૩. બરફ - પાણી - વરાળ - પાણી - બરફ

.....

૪. નદી - મડદું - તરે

.....

૫. ટેલિગ્રામ - થોડાક શબ્દો

.....

(VI) નીચે આપેલ ખોટી સમજણને સવળી કરો.

Marks: 5

૧. ઇન્દ્રિયોના ઉદય અને અસ્તને આત્માથી ભિન્ન સમજનારને શારીરિક પીડાનો ઉદય આવતો નથી.

.....

૨. દુઃખનો બોધ હોય અને સુખની આશા છૂટી ગઈ હોય ત્યારે ક્રાંતિ થાય છે.

.....

૩. આત્મા ઇન્દ્રિયગમ્ય નથી અને તે અવર્ણનીય છે, તેથી આત્મદર્શન શક્ય નથી.

૪. બ્રહ્મદર્શન કરનાર અમરત્વ પામી સદા માટે એ જ શરીરમાં રહે છે.

૫. બ્રહ્મવિદ્યા અતિ જટિલ હોવાથી તે ગ્રહણ કરી શકાતી નથી.

(VII) એક વાક્યમાં જવાબ લખો.

Marks: 10

૧. બાળકોને માત્ર પ્રેમ આપવાથી કઈ સમસ્યા અને માત્ર અનુશાસિત કરવાથી કઈ સમસ્યા ઊભી થાય છે?

૨. દેહના પતન પહેલાં આત્માનુભૂતિ ન કરી તો શું પરિણામ આવે છે?

૩. આત્માને અલિંગ શા માટે કહ્યો છે?

૪. મનન પહેલાં ચિંતન શા માટે જરૂરી છે?

૫. અસ્તિથી અસ્મિની યાત્રામાં કયા બે અવલંબન ઉપકારી છે?

૬. કામના અને દુઃખમુક્તિ સંબંધી નાસ્તિકની અને આસ્તિકની શું માન્યતા છે?

૭. 'પૃથ્વી ઉપરના પ્રભુ' એટલે કોણ?

૮. નાસ્તિકો, વિલાસીઓનો સંગ કરવાથી શું નુકસાન થાય છે?

૯. દેવયોનિમાં મોક્ષ પુરુષાર્થની સંભાવના શા માટે ઓછી છે?

૧૦. જેમ મુંજ નામના પાતળા ઘાસમાંથી ઘૈર્યથી તેનો ગર્ભ બહાર કાઢવામાં આવે છે, તેમ ...

(VIII) મીમાંસા

Marks: 10

૧. આ વલ્લીમાં આપેલ અશ્વત્થ વૃક્ષના રૂપકને આધારે નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો.

a) અશ્વત્થ શબ્દનો અર્થ શું થાય છે? અશ્વત્થ વૃક્ષની વિચિત્રતા શું છે?

- 2 marks

.....

.....

b) વંશવૃક્ષ (ફેમિલી ટ્રી)ના દૃષ્ટાંત દ્વારા 'ઉર્ધ્વ મૂલં'નો અર્થ સમજાવો.

- 2 marks

.....

.....

.....

c) સંસારવૃક્ષના છેદન માટે કયા શસ્ત્રની અનિવાર્યતા છે?

- 1 mark

.....

૨. આ વલ્લીમાં સમજાવેલ વિવિધ સ્થાનોમાં આત્મદર્શનની તારતમ્યતાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો.

a) મનુષ્યલોકમાં આત્માની સ્પષ્ટ, સંપૂર્ણ અને સંતોષપ્રદ અનુભૂતિ માટે કઈ ઉપમા આપવામાં આવેલ છે?

- 1 mark

.....

b) પિતૃલોકમાં અને ગંધર્વલોકમાં થતાં બ્રહ્મદર્શન માટે શેની ઉપમા આપવામાં આવી છે? આ બન્ને લોકમાં બ્રહ્મદર્શન શા માટે અસ્પષ્ટ છે?

- 2 marks

.....

.....

.....

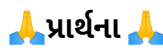
c) બ્રહ્મલોકમાં થતાં આત્મદર્શન માટે શેની ઉપમા આપવામાં આવી છે? બ્રહ્મલોકમાં આવું આત્મદર્શન સંભવ છે તો પણ શા માટે તેની પ્રાપ્તિ ન ઈચ્છવી તે ત્યાંના રોકાણના સંદર્ભમાં સમજાવો.

- 2 marks

.....

.....

.....

હે સદ્ગુરુદેવ!

જે ઉપદેશ યમદેવે નચિકેતાને આપ્યો, તે જ ઉપદેશ આપે અમને આપ્યો છે. નચિકેતાને જે પ્રાપ્ત થયું તે અમને પણ પ્રાપ્ત થાઓ.

***